

Landets kommuner

Deres ref.:
Vår ref.: 21/8560-1
Saksbehandler: Øystein Hveding
Dato: 12.03.2021

Kommunens tilsyn med smittevernregler

HelseDirektoratet oppfordrer kommunene til å føre tilsyn med smittevernreglene der det er risiko for brudd på reglene.

Vi ber statsforvalterne formidle vedlagte "Veileder for kommunenes tilsyn med smittevernregler under covid-19 pandemien" til kommunene.

Vennlig hilsen

Johan Georg Røstad Torgersen e.f.
direktør

Helga Katharina Haug
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:
FOLKEHELSEINSTITUTTET

Veileder for kommunens tilsyn med smittevernregler

1. Kommunens tilsynsansvar	side	2
Kommunen skal føre tilsyn med smittevernreglene		2
Rettslig grunnlag		2
Kommunens tilsynsansvar etter smittevernloven		2
Kommunens tilsynsansvar etter covid-19 forskriften § 23		3
Kommunens tilsynsansvar etter folkehelseloven		3
Forholdet til andre tilsynsmyndigheter og støttefunksjoner		3
Støtte fra nasjonalt kontrollsenter for innreisene		3
Forhold til Arbeidstilsynet		4
Forholdet til politiet		4
Forholdt til Mattilsynet		5
2. Kommunen bør føre tilsyn der det er risiko for brudd på smittevernregler		5
Prioritering av tilsynsområder		5
Oppfølging og tilsyn med innreisekarantene		6
3. Gjennomføring av tilsyn og tilsynsmetodikk		6
Gjennomføring av varslet tilsyn		7
Gjennomføring av uanmeldt tilsyn		7
4. Kommunens virkemidler		8
Informasjon og veiledning		8
Virkemidler ved brudd på bestemmelser i covid-19 forskriften		8
Folkehelseloven kapittel 3		8
Smittevernloven		9
Anmeldelse til politiet		9
5. Nyttige lenker		9

1; Kommunens tilsynsansvar

Kommunen skal føre tilsyn med smittevernreglene

Kommunene har ansvar for å kontrollere at virksomheter i kommunen overholder:

- reglene i smittevernloven
- de nasjonale smitteverntiltakene i covid-19-forskriften, herunder krav til smittevernfaglig forsvarlig drift
- lokale smitteverntiltak
- kravene for å drive på en helsemessig tilfredsstillende måte etter folkehelseloven med tilhørende forskrifter

Kommunen må kjenne til covid-19-forskriftens regler. Regelverket endres fortløpende, og kommunen må følge med på endringene som gjøres

Kommunene oppfordres til å samarbeide om sine tilsynsoppgaver med Arbeidstilsynet, Mattilsynet, sin egen skjenkekontroll, politiet og nasjonalt kontrollsenter for innreisende. Statsforvalterne vil også kunne bistå med råd og veiledning.

Tilsyn og kontroll av smittevernreglene er kommunens ansvar, og ikke kommunelegens ansvar. Kommuneledelsen må sikre gode styringssystemer og tilstrekkelig personell, til å føre systematisk tilsyn og kontroll med etterlevelse av smittevernreglene.

Kommunen fører tilsyn med virksomheten som skjer i egen kommune. Kommunen kan samarbeide med omkringliggende kommuner, om tilsyn på tvers av flere kommuner eller om tilsyn med virksomheter som har aktivitet i flere kommuner.

Rettslig grunnlag

Kommunens tilsynsansvar etter smittevernloven

Det følger av [smittevernloven § 7-1 fjerde ledd \(lovdata.no\)](#) at kommunen skal føre tilsyn og sørge for at reglene i loven blir overholdt og at vedtak i medhold av loven blir gjennomført. Dette innebærer at både de nasjonale smitteverntiltakene som er samlet i covid-19-forskriften og eventuelle regionale og lokale tiltak som er fattet med hjemmel i [smittevernloven § 4-1 \(lovdata.no\)](#), vil omfattes av kommunens tilsynsansvar.

Smittevernloven § 7-1 gjelder alt regelverk og alle vedtak fattet i medhold av smittevernloven. Kommunen har derfor ansvar for å følge opp at regelverk og vedtak etterleveres, enten dette retter seg mot virksomheter eller enkeltpersoner. Slik oppfølging og tilsyn, er nødvendig for kommunene dersom de skal kunne sikre etterlevelse av loven og vedtak i medhold av loven.

Kommunens tilsynsansvar etter covid-19-forskriften § 23

Kommunens tilsynsansvar og virkemidler er presisert i covid-19-forskriften § 23 (lovdata.no) . Bestemmelsen lister opp hvilke kapitler i forskriften kommunen skal føre tilsyn med og følge med på etterlevelse av. Kapitlene har blant annet regler om karantene og isolasjon, smitteverntiltak i skoler og barnehage, ved arrangementer, serveringssteder, butikker, treningsentre mv. Bestemmelsen presiserer også at kommunen kan gi pålegg etter smittevernloven § 7-1 eller folkehelseloven kapittel 3 (lovdata.no). Overtredelse av forskriften er straffbart, og brudd på regelverket kan politianmeldes.

Kommunens tilsynsansvar etter folkehelseloven

Kommunen skal føre tilsyn med faktorer og forhold i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen, jf. [folkehelseloven § 9 \(lovdata.no\)](#). Dette innebærer blant annet å føre tilsyn med at private og offentlige virksomheter og eiendommer følger kravene i [forskrift om miljørettet helsevern \(lovdata.no\)](#).

Folkehelseloven gir kommunen hjemmel til å føre tilsyn med virksomhet og eiendom når forhold ved disse direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen, jf. folkehelseloven § 2. Kommunen kan også føre tilsyn direkte med kravene i covid-19-forskriften, da folkehelseloven § 8 er tatt inn som hjemmelsgrunnlag for covid-19-forskriften.

Faktorene i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen omfatter blant annet biologiske, kjemiske, fysiske og sosiale miljøfaktorer, jf. folkehelseloven § 8. Smittsomme sykdommer, som eksempelvis covid-19, vil falle inn under det som anses som biologisk faktor i miljøet som kan ha innvirkning på helsen, og omfattes dermed av folkehelseloven kapittel 3 og forskrift om miljørettet helsevern. Dersom kommunen blir kjent med virksomhet der det gjentatte ganger oppstår smitte av covid-19, bør kommunen føre tilsyn og kreve rettet forhold som medfører smitte. Helsemyndighetene har laget en [veileder for kommunens tilsyn med miljørettet helsevern](#), som gjør rede for regelverk, metodikk og saksbehandling i forbindelse med tilsyn.

Forholdet til andre tilsynsmyndigheter og støttefunksjoner

Andre myndigheter, som [Arbeidstilsynet](#) og [Mattilsynet](#), har ansvar for å føre tilsyn med tilgrensende regelverk. Politiet kan straffeforfølge regelverksbrudd. Nasjonalt kontrollsenter for innreisende skal ha en støttefunksjon for kommunene.

Støtte fra nasjonalt kontrollsenter for innreisende

Personer som ankommer Norge fra et område som medfører karanteneplikt og som har registrert opplysninger i innreiseregisteret, kan kontaktes av nasjonalt kontrollsenter for innreisende. Det nasjonale kontrollsenteret har som formål å redusere importsmitte ved å veilede om, og kontrollere etterlevelsen av test- og karantenebestemmelsene. Senteret skal avlaste kommunene ved å følge opp at innreisende etterlever kravene til karantene, testing, se mer veiledning om dette [her](#).

Kontrollsenteret kan formidle nødvendige opplysninger fra innreiseregistreringen og fra den innreisende selv, til Arbeidstilsynet og kommunelegene.

Kontrollsenteret vil i første omgang veilede de innreisende på flere språk, om karantenebestemmelsene og anbefalinger om testing. Dette gjøres gjennom automatiske SMS og oppringing til utvalgte grupper etter en smitterisikovurdering.

Kontrollsenteret vil i løpet av mars utvides med rapportering til kommunene og Arbeidstilsynet ved mistanke om manglende etterlevelse av karantenebestemmelsene. Innsatsen lokalt kan da rettes mot personer eller arbeidsgivere som har størst risiko for brudd på karantenebestemmelsene.

Videre arbeides det med å gi kontrollsenteret tilgang til SARS-CoV-2 testresultater fra MSIS lab database. Oppfølgingen av de innreisende kan når dette er på plass, bli enda mer målrettet. Dette krever blant annet at unik ID etableres for alle innreisende. Personer som tester positivt på grensestasjonene, skal følges opp av kommunene på vanlig måte.

Forhold til Arbeidstilsynet

Arbeidstilsynet skal, på et faglig og selvstendig grunnlag, følge opp at virksomhetene ivaretar sitt ansvar etter arbeidsmiljølovgivningen.

[Arbeidstilsynet fører tilsyn med arbeidsgiveres etterlevelse av smittevernreglene](#), og særlig med at arbeidsgivers innkvartering til utenlandske arbeidsreisende oppfyller covid-19-forskriftens krav til enerom med TV og internett, eget bad, og eget kjøkken eller matservering. For andre personer i innreisekarantene, er tilsynet lagt til kommunene. Arbeidstilsynet har ikke tilsynsmyndighet overfor privatpersoner.

Alle arbeidsgivere som skal innkvartere arbeidstakere, må fra 22. februar 2021, søke Arbeidstilsynet om forhåndsgodkjenning av sin innkvartering til ansatte. Arbeidstilsynet vil behandle søknader om godkjenning, etablere og drifte et register for godkjente innkvarteringer og veilede om ordningen, se nærmere veiledning [her](#).

Arbeidstilsynet og kommunen må sørge for gjensidig informasjonsutveksling om risikoforhold. Arbeidstilsynet har etablert en egen tipsløsning, se nærmere veiledning [her](#).

Arbeidstilsynet vil gjennom samarbeid og tips fra kommunene, kunne bistå i håndhevelse av smittevernregler. Arbeidstilsynet og kommunene bør etablere kontakt. Statsforvalteren kan bistå kommunene med samordning av dialog.

Forhold til politiet

Enkelt personer eller virksomheter kan politianmeldes for brudd på reglene i smittevernloven eller i covid-19-forskriften. Videre etterforskning og eventuell straffeforfølgning vil da være opp til politiet. Det må vurderes konkret om politianmeldelse er aktuelt.

Forhold til Mattilsynet

Mattilsynet skal sikre forbrukerne trygg mat og trygt drikkevann. Deres hjemmel for tilsyn med mat, er lov om matproduksjon og mattrygghet med tilhørende forskrifter. Mattilsynet fører tilsyn med matvarebutikker, serveringssteder, matservering, matproduksjonsbedrifter og kjøtt- og lakseslakterier. Ved tilsyn på serveringssteder er "smilefjestilsyn" vanligst. Dette er et standardisert tilsyn med hygienekrav til ledelse og rutiner, lokaler og utstyr, mathåndtering og tilberedning og sporbarhet og merking.

Mattilsynet og kommunen har hver sine ansvarsområde bestemt i forskjellige regelverk. Ved utbrudd av smittsom sykdom i kommunen, har mattilsynet og kommunen plikt til å gi hverandre bistand, råd og informasjon, og samarbeide om oppklaring av utbruddet. Kommunen kan kontakte Mattilsynet hvis de har behov for deres bistand. Mattilsynet kan for eksempel ved sitt ordinære tilsyn, observere evt. brudd på smittevernbestemmelsene og melde fra til kommunen som har myndighet til å følge opp bruddene. Mattilsynet kan ikke stenge en virksomhet på grunn av smittefare for covid-19.

Mattilsynet skal etter smittevernloven § 4-10 tredje ledd, straks underrette kommunelegen og Folkehelseinstituttet ved mistanke om eller tilfelle av smittsom dyresykdom, som kan utgjøre en fare for mennesker eller ved mistanke om smittsom sykdom som formidles til mennesker via næringsmidler. Mattilsynet kan delta i samordnet tilsyn med kommunen.

2; Kommunen bør føre tilsyn der det er risiko for brudd på smittevernregler

Prioritering av tilsynsområder

Det er i stor grad opp til kommunene selv å vurdere hvordan de vil innrette seg for å ivareta tilsynsansvaret de er pålagt.

Kommunene bør prioritere tilsynsområder med smittevernreglene ut fra en risikovurdering der man vurderer sannsynligheten for en uønsket hendelse (smitte), og konsekvensene som en uønsket hendelse (smitteutbrudd) kan få.

Kommunene kan ta utgangspunkt i;

- Kjennskap til lokale forhold og virksomheter i kommunen
- Lokale data fra smitteoppsporingsarbeidet
- [Folkehelseinstituttets ukesrapporter og statistikk om koronavirus og covid-19 \(fhi.no\)](https://www.fhi.no)
- Erfaringer fra omkringliggende eller sammenlignbare kommuner, for å vurdere hva som er typiske smittesteder og risikosituasjoner.
- Tilbakemeldinger fra nasjonalt kontrollsentral for innreisende
- Tips fra publikum eller andre myndigheter

Det står mer om risikovurderinger og risikobasert tilsyn i [veileder for kommunens tilsyn med miljørettet helsevern](#), kapittel 6.

Oppfølging og tilsyn med innreisekarantene

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i brev av 01.02.2021 oppfordret kommuner til å føre tilsyn med innreisekarantene, se [Krav til karantenehotell \(regjeringen.no\)](#)

Både kommunene og Arbeidstilsynet har ansvar for å følge opp og føre tilsyn på dette området.

[Arbeidstilsynet fører tilsyn med arbeidsgivers etterlevelse av smittevernreglene](#), og særlig med at arbeidsgivers innkvartering til utenlandske arbeidsreisende oppfyller covid-19-forskriftens krav til enerom med TV og internett, eget bad, og eget kjøkken eller matservering. For andre personer i innreisekarantene, er tilsynet lagt til kommunene. Arbeidstilsynet har ikke tilsynsmyndighet overfor privatpersoner.

Alle arbeidsgivere som skal innkvartere arbeidstakere, må fra 22. februar 2021, søke Arbeidstilsynet om forhåndsgodkjenning av sin innkvartering til ansatte. Arbeidstilsynet vil behandle søknader om godkjenning, etablere og drifte et register for godkjente innkvarteringer og veilede om ordningen, se nærmere veiledning [her](#).

God samhandling mellom kommune, Arbeidstilsynet og kontrollsenderet bidrar til at det ikke utføres unødvendig dobbeltarbeid.

Nasjonalt kontrollsender skal avlaste kommunene ved å følge opp at innreisende etterlever kravene til karantene og testing, se mer veiledning om dette [her](#). Kontrollsenderet kan formidle nødvendige opplysninger fra innreiseregistreringen og fra den innreisende selv, til Arbeidstilsynet og kommunelegene.

Kommunene må vurdere hvordan det er hensiktsmessig å følge opp etterlevelse av karantene reglene. Det bør uansett legges vekt på å gi informasjon og veiledning om regelverket til den enkelte, før ytterligere tiltak iverksettes. Tilsynet skal inngi tillit, og kommunen bør bare unntaksvis føre tilsyn i private hjem. Dersom kommunen likevel mener det er nødvendig å føre tilsyn med gjennomføring av karantene reglene i noens private bolig, kan kommunen be om bistand fra politiet for å gjennomføre besøket.

3; Gjennomføring av tilsyn og tilsynsmetodikk

Tilsyn er ett av flere virkemidler for å følge opp at lovverket etterleves.

Kommunen bør vurdere hvordan oppfølgingen gjennomføres, for eksempel som;

- informasjon og veiledning, skriftlig eller muntlig, f.eks. på telefon
- stedlige tilsyn, enten varslet eller uanmeldt.
- dokumenttilsyn, f.eks. innhente risikovurderinger og smittevernrutiner
- kombinasjon av punktene over

Kommunen må vurdere hva som er hensiktsmessig tilsyn basert på behov og hva som vil sikre en effektiv oppfølging. I forbindelse med tilsynet bør kommunen også veilede om regelverkets krav og hva kravene betyr for virksomheten.

Dersom kommunen har behov for bistand til gjennomføring av tilsynet, kan politiet kontaktes for bistand.

Dersom kommunen på bakgrunn av tilsynet mener at person eller virksomhet har overtrådt smittevernreglene, må kommunen vurdere om forholdet/forholdene skal følges opp med en sanksjon, eller om det er tilstrekkelig å gi informasjon og veiledning om kravene i regelverket og om hvilke forhold som bør utbedres. Les mer om kommunenes virkemidler (eget punkt).

Saksbehandlingen må være forsvarlig og følge forvaltningsloven. Forvaltningsloven har regler om blant annet veiledningsplikt, krav til forhåndsvarsel, utrednings- og informasjonsplikt, krav til enkeltvedtak, begrunnelse for vedtak og om retten til å klage. Ved eventuelle vedtak om retting etc., er kommunen ansvarlig for å dokumentere at det har skjedd et lovbrudd.

Gjennomføring av varslet tilsyn

Tilsynsprosessen kan starte med at kommunen kontakter den det skal føres tilsyn med, avtaler tid og sted for tilsynet, informerer om hva kommunen vil føre tilsyn med, hvordan tilsynet vil bli gjennomført og om gjeldende smittevernregelverk.

Kommunen kan be om å få virksomhetens smittevernrutiner tilsendt innen en gitt frist. Kommunen kan gjennomgå rutineene før tilsynsmøtet, og forhåndsvurdere om rutineene er tilstrekkelige for å etterleve smittevernkravene. Det kan være god hjelp å utarbeide enkle sjekklister for hva som skal undersøkes ved tilsynet.

Selve tilsynet kan gjøres enklest mulig, men må inngi tillit. God praksis er at virksomheten redegjør for sine smittevernrutiner. Kommunen kan deretter stille avklarende spørsmål, intervju ansatte og observere hvordan smittevernkravene følges opp i praksis.

Tilsynsmøtet kan avsluttes med at kommunen gir en kort vurdering av om rutiner, observasjoner, opplysninger fra intervjuer m.m., gir inntrykk av om smittevernkravene etterleves eller ikke. Vanlig er at kommunen etter tilsynet, oppsummerer sine vurderinger i en enkel rapport som sendes den det gjelder, og krever lovbrudd rettet innen en gitt frist.

Gjennomføring av uanmeldt tilsyn

Ved uanmeldte tilsyn gis virksomheten eller personen ikke melding om besøket i forkant. Uanmeldte tilsyn kan benyttes i situasjoner der det er viktig å avdekke forholdene der og da, f.eks. vurdering av etterlevelse av avstandskrav.

Tilsynet gjennomføres ved observasjon, og bør avsluttes med samtale med representanter fra virksomheten. Kommunen bør redegjøre for eventuelle observasjoner av brudd på regelverket under tilsynet, og gi virksomheten/personen anledning til å kommentere forholdet. Kommune kan også etterspørre opplysninger eller dokumentasjon.

4; Kommunens virkemidler

Kommunen har flere tilgjengelige virkemidler for å sikre etterlevelse av smittevernreglene.

Informasjon og veiledning

Dersom kommunen oppdager brudd på smittevernreglene, kan kommunen informere enkeltpersoner og virksomheter om at de bryter smittevernreglene. Ofte vil informasjon om at man bryter reglene, være nok til at personene eller virksomhetene endrer sin atferd.

Dersom informasjon og veiledning ikke er tilstrekkelig for at individ eller virksomhet skal følge smittevernreglene, kan kommunen vurdere å bruke andre virkemidler. Forhold bør følges opp der det er nødvendig for å sikre et godt smittevern.

Virkemidler ved brudd på bestemmelser i covid-19-forskriften

Virkemidlene ved brudd på bestemmelser i covid-19-forskriften avhenger av om forholdet gjelder en privatperson eller om det i tillegg kan knyttes til en virksomhet eller eiendom. Hvis forholdet gjelder en privatperson og informasjon og veiledning ikke fører frem, kan forholdet politianmeldes og evt. straffeforfølges. Hvis forholdet gjelder en virksomhet eller eiendom, gir folkehelseloven kapittel 3 kommunen ulike virkemidler.

Folkehelseloven kapittel 3

I utgangspunktet er det kommunen som har myndighet til å fatte vedtak, men folkehelseloven § 9 tredje ledd hjemler at kommunelegen kan fatte hastevedtak. Vilkårene for å fatte vedtak må i alle tilfeller være oppfylt, herunder vurderinger av forholdsmessighet og helserisiko. Folkehelseloven kapittel 3 gir kommunen hjemmel til å fatte pålegg (enkeltvedtak) om:

Granskning, jf. folkehelseloven § 13

Bestemmelsen gir kommunen maktmidler til å gjennomføre befarings av eiendom og virksomhet. I bestemmelsen er også tatt inn regler om gjennomføringen av granskningen. Granskning kan gjennomføres med politiets bistand, og spesielt aktuell dersom virksomhet ikke vil medvirke i forbindelse med gjennomføring av tilsyn. Forvaltningsloven § 15 om fremgangsmåte ved granskning og lignende kommer også til anvendelse.

Retting, jf. folkehelseloven §14

Formålet med bestemmelsen er å få rettet et ulovlig forhold. Vilkår og helserisiko og vilkår om forholdsmessighet må være oppfylt. Vilåret om helserisiko innebærer at forhold ved eiendom eller virksomhet direkte eller indirekte må ha innvirkning på helsen, eller være i strid med bestemmelser gitt i medhold av folkehelseloven kapittel 3 (for eksempel covid-19-forskriften). Vilåret om forholdsmessighet innebærer at det må være forholdsmessighet mellom den helsegevinst som oppnås eller forventes oppnådd, og vedtakets øvrige konsekvenser.

Tvangsmulkt, jf. folkehelsesloven § 15

For at et pålegg om retting skal være effektivt, må kommunen kunne ilegge tvangsmulkt ved oversittelse av frist for retting. Tvangsmulkt er kun knyttet til pålegg om retting, og ikke til de andre reaksjonsmidlene.

Stansing, jf. folkehelsesloven § 16

Formålet med bestemmelsen er å hindre fare for liv eller helse som ikke kan avverges på annen måte. Etter bestemmelsen har kommunen plikt til å stanse virksomhet eller aktivitet dersom det oppstår forhold knyttet til denne som medfører overhengende fare for helseskade. Stansingen skal gjelde inntil forholdene er rettet. Stansing kan gjennomføres med bistand fra politiet.

Les mer om reaksjonsmidlene i [veileder for kommunenes tilsyn med miljørettet helsevern](#).

Smittevernloven

Kommunen kan også fatte vedtak etter smittevernloven § 4-1 når det er nødvendig for å forebygge en allmennfarlig smittsom sykdom eller for å motvirke at den blir overført. Kommunelegen har hastekompetanse til å fatte vedtak etter § 4-1 femte ledd. Les mer om kommunale smitteverntiltak som fattes med hjemmel i smittevernloven § 4-1 i [rundskriv I-7/2020 om kommunale smitteverntiltak \(regjeringen.no\)](#)

Anmeldelse til politiet

Enkelt personer eller virksomheter kan politianmeldes for brudd på reglene i smittevernloven eller i covid-19-forskriften. Videre etterforskning og eventuell straffeforfølgning vil da være opp til politiet.

5; Nyttige lenker

- Helsedirektoratets koronaveileder inneholder informasjon om regelverket i covid-19-forskriften, se <https://www.helsedirektoratet.no/veiledere/koronavirus>
- På FHI's temaside om koronavirus finnes nyheter, oppdaterte tall, informasjon og råd om koronaviruset, se <https://www.fhi.no/sv/smittsomme-sykdommer/corona/> og FHIs koronavirusveileder <https://www.fhi.no/nettpub/coronavirus/>
- FHI's "kommunelegehåndbok", se <https://www.fhi.no/nettpub/overvaking-vurdering-og-handtering-av-covid-19-epidemien-i-kommunen/>
- Regjeringens nettside om koronasituasjonen <https://www.regjeringen.no/no/tema/Koronasituasjonen/id2692388/>

- Oversikt over nasjonale tiltak (sist oppdatert 24. februar)
<https://www.regjeringen.no/no/tema/Koronasituasjonen/oversikt-over-nasjonale-tiltak/id2826828/>
- Rundskriv i-7/2020 om kommunale smitteverntiltak
<https://www.regjeringen.no/contentassets/5a5099f052864a23a513aff6a7a71b54/rundskriv-kommunale-smitteverntiltak-februar-2021.pdf>